

KÖNYVEKRŐL

Bárdos Jenő: Élő nyelvtanítás-történet *Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2005*

A Nemzeti Tankönyvkiadó Nyelvpedagógia tankönyvsorozatának ötödik kötete *Bárdos Jenő*, a Veszprémi Egyetem tanárának, nyelvpedagógiai kutatójának 2005-ben megjelent *Élő nyelvtanítás-történet* című könyve. Az új könyv a sorozat korábban megjelent kötetivel összhangban, *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata* (2000), *Idegen nyelvi tantervek* (2001), *Nyelvpedagógiai technológia* (2001), valamint *Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata* (2002) című munkákkal a veszprémi nyelvpedagógiai műhely több évtizedes tapasztalata és gyakorlata alapján kerek egészszé formálódó tantárgypedagógiai keretbe illeszkedik. A *Szépe György* és *Zsolnai József* lektorálásával és ajánlásával megjelent legutóbbi, hiánypótló egyetemi tankönyv a pedagógia, a neveléstörténet és a nyelvtanítás-történet iránt érdeklődő olvasók, hallgatók és szakemberek figyelmét egyaránt felkeltheti, hiszen magyar nyelven még nem jelent meg az idegen nyelv oktatás történetét hasonló mélységgel és kritikai látásmóddal tárgyaló mű.

Miért lehet érdekes a mai nyelvtanár számára egy régmúlt és meghaladott korok módszertanát bemutató kötet? A szerző előszavában kifejti, hogy nem lehet mestere szakmájának az, ki ha szükséges, nem tud a régi mesterek stílusában tanítani, és reméli, hogy tankönyve tanulságai később kritériumokká válhatnak az új évszázad nyelvtanítási igényeinek, standardjainak kialakításában. A történeti rálátás biztosítja a helyes kritériumokat a jelen és a jövő módszereinek megítéléséhez; a címben megfogalmazott paradoxon, a múlt és jelen között feszülő ív teszi élővé a nyelvtanítás történetét.

Az angol nyelvű nyelvtanítás-történeti szakirodalom két alapműve 1986-ban jelent meg, az egyik *Larsen-Freeman*, a másik *Richards* és *Rogers* nevéhez fűződik, ezeket használjuk lassan két évtizede az angol szakos nyelvtanár-képzésben. *Bárdos Jenő* műve hasonló alapokról indulva tárgyalja a történeti korok módszereit, ám számos tekintetben túlmutat elődein. A nyelvtani-fordító, direkt, olvastató, intenzív, audiolingvális, audiovizuális, kognitív és humanisztikus nyelvtanítási módszerek (cselekedtető, tanácskozó, néma módszer, szuggesztópédia) bemutatásán túl önálló fejezetet szentel a századvég kommunikatív nyelvoktatásának. Részletesen és kritikus szemmel mutatja be az irányzat egyes korszakait, elterjedésének okait és hatását, majd egy újabb fejezetben kitér a kommunikatív nyelvtanítás környezetében kialakuló új, jövőbe mutató módszertani elképzelésekre, mint a neurolingvisztikai programozás, a többszörös intelligencia, a természetes módszer, a frazeológiai vagy lexikai módszer, a tartalomközpontú- valamint a feladatközpontú nyelvtanítás.

Az első, alapfogalmakat bevezető fejezetben *Bárdos* a hat készséget három csoportba rendezve tárgyalja. Az értés készség-szintjén helyezkedik el a hallás- és olvasáskészség, közlés vagy kommunikációs készség a beszéd és az írás, végül közvetítés- készség a tolmácsolás és a fordítás. A szerző a módszerfogalom hierarchiájának bemutatásában is eltér a hagyományos hármas rendszertől (megközelítés, módszer, technika). Módszer-elemzési tapasztalatai alapján felállított négy szintű rendszerének legalsó fokán a technikai fogás vagy módszertani lépés, ütem áll. E legkisebb elem *Bárdos* szerint önmagában csak forma, értelmessé csak egy módszerben betöltött funkciója teszi (például: tölts ki, olvassa fel hangosan). A következő szint az eljárás, amely az elemi módszertani lépések sorozata, és fontos eleme a sorrendiség (pl. *Lozanov* szuggesztópédiájában a szeánsz és annak módszertani lépései). Ezt követi a módszer, majd a nyelvtanítási elmélet szintje.

Érdekes és igen hasznos fejezetnek bizonyul majd hallgatók és tanárképzéssel szakemberek számára egyaránt a számos ábrával és grafikonnal szemléltetett nyelvpedagógiai komparatistika fejezete. A nyelvtanítás három alapidémmájának (az anyanyelv használatának mértéke, a tanulás vagy elsajátítás kérdése, forma- vagy

funkció-központúság) megfogalmazásán túl *Bárdos* egy bővített rendszert kínál a módszerek összehasonlítására, grafikus skálákkal szemléltetve a fokozatokat a szélsőséges pontok között. Az összehasonlítás tényezői az alapdilemmák mellett kiterjednek az adott módszerben a nyelvi tartalom megragadásának fontosságára, a különféle készségek tanításának arányára, valamint a fellelhető osztálytermi megoldások körére. E négy csoport témakörébe rendezve azután 13 mutató alapján jellemzi a későbbiekben a tárgyalt módszereket. A módszertani profilt alkotó indexek a nyelvi tartalom közvetítésének arányára vonatkozóan a kiejtés, a nyelvtan, a szókincs és a nyelvhasználat tanításának mértéke. A készségek témakörében az alapkészségek tanításának arányait, valamint a fordítás szerepét, az osztálytermi megoldások között pedig a tanári kontroll mértékét, a frontális munka arányát, a hibajavítás mértékét, és az értékelés súlyát, gyakoriságát vizsgálja. *Bárdos Jenő* hangsúlyozza, hogy ez a kategorizálás nem értékítéletre törekszik, csupán azt a célt szolgálja, hogy didaktikai okokból jól elkülönítetten legyen képes láttatni az egyes módszerek között fellelhető különbségeket, továbbá nem mérési eredményeket jelöl, hanem a gyakorlatból lesűrhető arányokat mutatja be. A jól követhető, logikusan felépített érvelés mellett a könyvben 42 ábra és 18 táblázat teszi szemléletesebbé az összefüggéseket az olvasó számára.

A függelékben *Bárdos* konkrét tematikát közöl és számos hasznos javaslatot tesz nyelvtanítás-történeti stúdiumok tanításához több évtizedes nyelvpedagógus-képzési tapasztalata alapján. Javaslatok szerint a nyelvtanítás-történet mint tananyag legfontosabb tartalmi elemei az egyszerű és összetett alapfogalmak bevezetése (pl. mim-mem, kommunikatív kompetencia), listák vagy felsorolások (pl. a nyelvtanulás/tanítás szintjei), nevek, tények és adatok, valamint leírások és egyéb narratívák (pl. az osztálytermi munka leírása a tanácskozó módszerben). A tananyag eképpen 15 tematikus blokkra bontható a nyelvtanítás alapfogalmainak és alapdilemmáinak bevezetésétől a könyvben részletesen bemutatott módszerek tárgyalásán át a legismertebb módszerek egybevető vizsgálatáig. Graduális szinten heti két óra előadást két óra szeminárium követ, ahol a hallgatók mikrotanítás formájában a gyakorlatban is kipróbálhatják, milyen az adott módszer szerint tanítani és tanulni. *Bárdos Jenő* fontosnak tartja, hogy a hallgatóknak autentikus képük és személyes élményük legyen a módszerek stílusjegyeiről. A kurzus végén az értékelés szóbeli vizsga keretében történik, ahol a vizsgázóknak alapos képet kell nyújtania tudásáról a tananyag minden aspektusában. A szóbeli vizsga *Bárdos* szerint igen fontos a hallgatók számára, mert elsajátíthatnak egyfajta, a későbbi tanulmányaikban jó hasznosítható vizsgatechnikát, és fejlődhet a tanár számára igen fontos performatív képességük is.

Igazi újdonságnak számít a könyvben a nyelvpedagógiával kapcsolatba hozható kiemelkedő tudósok, szerzők és fontos személyiségek portréit bemutató nyelvtanítás-történeti panteon. A közel 150 név között fellelhető *Berlitz*, a direkt módszer egyik atyja, a strukturalista nyelvész *Bloomfield*, az elméleti nyelvpedagógus *Carroll*, a 20. század talán legnagyobb nyelvészeinek tartott *Chomsky*, *Krashen*, *Lado*, a nyelvpedagógus *Rivers* vagy *Widowson* mellett számos ókori és középkori tudós is. Ez a magyar nyelven egyedülálló gyűjtemény nagyban megkönnyíti a tanulást és kutatást egyaránt.

A tények enciklopédikus felsorolásán túl *Bárdos Jenő* könyvében mindvégig a módszerek egymásra épülésének, a változások okainak és a módszerek alkalmazási lehetőségeinek megvilágítását tarja szem előtt. Összehasonlító ábráinak legfőbb erénye a fejlődés mozgatórugóinak, az egyes korok eltérő nyelvtudásbeli igényei és társadalmi elvárásai következtében kialakuló, egymásnak feszülő ellentétek nyelvpedagógia tudatossággal történő vizuális ábrázolása. E nyelvpedagógiai tudatosságot, egyfajta meghatározó rendszerszemlélet-mód fontosságát hangsúlyozza a szerző, melynek célja a gondjainkra bízott populáció lehető legmagasabb szintű szakmai felkészítésével az egyéni képességek optimumának kifejlesztése és a gyakorlat módszerfüggő és módszer független elemei közötti helyes arány fenntartása. Véleménye szerint csak ilyen dimenzióban létezhet a nyelvtanítás történetének metodikai készség szintű ismerete, mely szükséges, de nem elégséges ismérve a 21. század korszerű és tudatos nyelvtanárának. Könyvét ajánlom nyelvszakos hallgatóknak, szakdolgozóknak, kutatni vágyóknak, és mindazon nyelvszakos tanárképzésben résztvevő kollégáknak, akik kíváncsiak arra, miként lehet egy első látásra száraz, történeti anyagot tantervi keretek között érthetően, jól átláthatóan és érdekesen átadni a jövő generációi számára.

Lehmann Magdolna